

**L. Coelii Lactantii Firmiani, diuinarum institutionum,
aduersus gentes, de falsa religione liber primus**

Lactantius, Lucius Caecilius Firmianus

[Köln], [1518]

VD16 ZV 9338

Quis author prædictaru[m] uanitati[m] in Italia apud Romanos fuerit, &
q[ui]s apud alias gentes. Cap. XXII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71332)

rius Bibaculus inter p̄cipua pietatis exēpla numerat, qui
cū prator esset, tñ lictoribus p̄euntibus ancyle portauit,
cum haberet magistratus beneficio muneris uacationē.
Nō ergo ille Furius, sed plane furiosus fuit, q̄ praturam
hoc ministerio se putauit ornare. Merito igit̄, cum hæc a
uiris nō imperitis, ac rudibus fiant, Lucretius exclamat,
O stultas hominum mentes, o pectora cæca,
Quamlibet in tenebris uitæ, quantiscq̄ periclis
Dægit̄ hoc æui, quodcūq̄ est. Quis hæc ludibria nō de
rideat, q̄ habeat aliqd̄ sanitatis? cum uideat homines uelut
mente captos ea serio facere, quæ si quis faciat, in lusu ni
mis lasciuus, & ineptus esse uideatur.

¶ Quis author prædictarū uanitatū in Italia apud Roma
nos fuerit, & q̄s apud alias gentes. Cap. XXII.

H A rum uanitatū apud Romanos author, &
constitutor Sabinus ille rex, q̄ maxime aios
hoīm rudes, atq̄ ip̄itos nouis sup̄stitionibus
ip̄licauit, q̄d ut faceret aliq̄ cū authoritate, si
mulauit cū dea Egeria nocturnos se hr̄e congressus, Erat
q̄dam spelū ca popaca ī nemore Aricino, unde riuus p̄ni
fonte manabat, huc remotis arbitris, se īferre cōsueuerat,
ut mētiri posset monitu Deæ cōiugis ea sacra populo se
tradere, q̄ acceptissima D̄ijs eēt. uidelicet astutiā Mino
is uoluit imitari, q̄ se ī antrū Iouis recōdebat, & sibi diu mo
ratus, leges tāq̄ sibi a Ioue tra ditas afferebat, ut hoīes ad
parendū nō modo ip̄io, sed etiā religione cōstringeret. nec
difficile sane fuit psuadere pastorib⁹. Idē pontifices flami
nes, salios, augures creauit, Deos per familias descripsit.

H ij

DE FALSA RELI.

sic noui populi feroces animos mitigauit, & ad studia pa-
 cis a rebus bellicis auocauit. Sed cū alios falleret, seipsum
 tamen non fefellit. Nam post annos plurimos Cornelio,
 & Bebio COSS. in agro scribæ Petilij sub ianiculo arca
 duæ lapidiæ sunt repertæ a fossoribus, quarū in altera cor-
 pus Numæ fuit, in altera septem latini libri de iure ponti-
 ficio. Item græci totidem, de disciplina sapientiæ scripti,
 quibus religiones, non eas modo, q̄s ipse instituerat, sed
 omnes præterea dissoluit. Qua re ad senatum delata, de-
 cretum est, ut hī libri abolerent̄. Ita eos Q. Petilius præ-
 tor Urbanus in cōcione populi concremauit. Inspienter
 id quidem, quid enim profuit libros esse combustos? cū
 hoc ipsum, quod sunt ita combusti, quia religionibus de-
 rogabatur, memoriæ sit traditum? Nemo ergo tunc in Se-
 natu non stultissimus. Potuerunt enim & libri aboleri, &
 res tamen in memoriam non exire. Ita dum uolunt & po-
 steris approbare, quanta pietate defenderint religiones,
 auctoritatem religionū ipsarum testando minuerūt. Sed
 ut Pōpilius apud Romanos institutor ïeptarum religio-
 nū fuit, sic añ Pōpilius Faunus in Latio, q̄ & Saturno ne-
 faria sacra constituit, & Picum patrem inter deos honora-
 uit, & sororē suam Fatuā Faunā, eāq̄ coniugem cōsecre-
 uit, quā C. Bassus Fatuam noīatam tradit, q̄ mulieribus
 fata canere cōsueuisset, ut Faunus uiris. Eandem Varro
 scribit tātæ pudicitiaē fuisse, ut nemo eā quoad uixerit, p̄-
 ter uirum suum, mas uiderit, nec nomen eius audierit. In-
 circo illi mulieres in operto sacrificant, & bonam deam
 noīant, & Sex. Clodius in eo li. quē græce scripsit, refert

Fauni hanc uxore fuisse, quæ, quia contra morē, decusq;
 regium clā uini ollā ebiberat, & ebria facta erat, & gis myr
 theis a uiro usq; ad mortē cæsa. Postea uero cū eum facti
 sui pœniteret, & desiderium eius ferre nō posset, diuinum
 illi honorē detulisse. Iccirco in sacris eius obuolutam uini
 amphorā poni. Reliq; ergo posteris Faunus quoq; nō pa
 rum erroris, quē tñ prudētes q; pspiciunt. Nā Lucilius
 eorū stultitiam, q; simulachra deos putāt esse, deridet his
 Terricolas Lamias Fauni quas, Pompiliūq; (uerbis.
 Instituire Numæ tremis has, hic omnia ponit.
 Ut puer infantes credunt signa omnia athena
 Viuere, esse homines, sic isti omnia ficta
 Vera putant, credunt signis cor inesse athenis,
 Pergula pictorum. & cætera. Poeta quidem stultos
 hoies infantibus cōparauit, at ego iprudētiore esse di
 co. Illi em̄ simulachra hoies putāt esse, hi Deos. Illos atq;
 facit putare quod non est, hos stulticia. Illi utiq; breui de
 sinunt falli, horum uanitas & durat, & semp̄ crescit. Sacra
 Liberi patris primus Orpheus induxit in Græciam, pri
 usq; celebrauit in monte Bœotia Thebis, Vbi Liber na
 tus est proximo, q; cum frequēter citharæ cantu persona
 ret, Citheron appellatus est. Ea sacra etiam nunc Orphi
 ca noīantur, in quibus ipse postea dilaceratus, & carptus
 est, & fuit p; eadem fere tempora, q;bus Faunus. Sed q;
 atate præcesserit, dubitari potest, siq;dem per eosdem an
 nos Latinus, Priamusq; regnauerunt. Item patres eorū
 Picus, & Laomedon, q; regnāte, Orpheus cū Argonau
 tis ad Iliensium litus accessit. Procedamus igitur ulterius,
 H iij

CE FALSA RELI.

& quæramus, quis omnino colendorum Deorum primus au-
 thor extitit. Didymus in libris *ἑκείνων πινδαρικών*. i. expo-
 sitionis pindaricæ ait, Melissea Cretensium regem primū
 Deis sacrificasse, ac ritus novos, sacrorūq; pompas intro-
 duxisse. Huius duas fuisse filias, Amaltheā, & Melissam,
 quæ Iouem puerū caprino lacte, ac melle nutrierunt. Vn-
 de poetica illa fabula originē sumpsit, aduolasse apes, atq;
 os pueri melle complexisse. Melissam uero a patre primā sa-
 cerdotem matri magnæ cōstitutam. Vnde adhuc eiusdē
 Matris antistites Melissæ nuncupant. Historia uero sacra
 testatur ipsum Iouē, postq; rerū potitus est, in tātam inso-
 lentiā uenisse, ut ipse sibi fana multis in locis constitueret.
 Nā cum terras circuiret, in quancūq; regionē ueniret,
 reges principesue populorum hospitiosibi, & amicitia cō-
 pulabat, & cum a quocūq; digrediretur, iubebat sibi fanum
 creari hospitis sui nomine, quasi ita posset amicitia, & fœ-
 deris memoria conseruari. Sic cōstituta sunt templa Ioui
 Atabyrio, Ioui Labradeo. Atabyrius em̄, & Labradeus
 hospites eius, atq; adiutores in bello fuerunt. Itē Ioui La-
 prio, Ioui Molioni, Ioui Cassio, & quæ sunt in eundē mo-
 dum, quod ille astutissime excogitauit, ut & sibi honorē
 diuinum, & ut hospitibus suis perpetuum nomen acqui-
 reret cum religione coniunctum. Gaudebant ergo illi, &
 huic imperio eius libenter obsequebantur, & nomis sui
 gratia ritus annuos, & festa celebrabant. Simile quiddam
 in Sicilia fecit Æneas, cum conditæ urbi, Acestæ hospi-
 tis nomen imposuit, ut eam postmodum lætus, ac libens
 Acestes diligeret, augetet, ornaret. Hoc modo religio/

nem cultus sui per orbem terræ Iupiter seminavit, & exemplum cæteris ad imitandum dedit. Siue igitur a Melisseo, sicut Didymus, colendorum deorum ritus effluxit, siue ab ipso quoque Ioue, ut Euhemerus tradit, de tempore tamen constat quando Diij coli cœperint. Melisseus quidem multum antecessit ætate, quippe qui educauerit Iouem nepotem. Et ideo fieri potest ut utamur, uel adhuc puero Ioue deos colere instituerit, id est alumni sui matrem, & auiam Tellurem, quæ fuit Uranii coniunx, & patrem Saturnum, & ipse hoc exemplo, atque instituto Iouem ad tantam superbiam peruerit, ut postea sibi diuinos homines auderet assumere.

Quo tempore cœperint superstitiones, quibusque sub authoribus. Cap. XXIII.

Vnc quoniam uanarum superstitionum originemprehendimus, superest, ut etiam tempora colligamus, per quæ fuerint illi, quorum memoria colitur. Theophilus in libro de temporibus ad Autolicum scripto, ait in historia sua Thalam dicere, quod Belus, quem Babylonij, & Assyrij colunt, antiquior troiano bello fuisse inuenitur CCCXXII. annis. Belus autem Saturno æqualem fuisse, & utrumque uno tempore adoleuisse. Quod adeo uerum est, ut ratione ipsa colligi possit. Nam & Agamemnon, qui gessit bellum Troicum, Iouis abnepos fuit, & Achilles Ajaxque pronepotes, & Ulixis eodem gradu proximus, Priamus quidem longa serie. sed authores quidam tradunt Dardanum, & Iasium Coriti filios fuisse non Iouis. Nec enim, si ita fuisset, ad usus impudicos Ganymedem pronepotem suum habere potuisset. Ita pa-